BARAKS OBAMA

APSOLĪTĀ ZEME

BARACK OBAMA

A PROMISED LAND

BARAKS OBAMA

APSOLĪTĀ ZEME

No angļu valodas tulkojusi
Kārina Pētersone

ZVAIGZNE

821.111(73)-94
Ob 001

Barack Obama
A PROMISED LAND
Copyright © 2020 by Barack Obama
This translation published by arrangement with Crown,
an imprint of Random House, a division of Penguin Random House LLC.
Photograph credits appear on pages 767–772.
Book design by Elizabeth Rendfleisch.
All rights reserved.

No angļu valodas tulkojusi *Kārina Pētersone*

Baraks Obama
APSOLĪTĀ ZEME

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja *Vija Kilbloka*
Projekta vadītāja *Meldra Āboliņa*
Redaktores *Ita Ankoriņa, Diāna Romanoviča*
Konsultanti *Džefs Haiats* (Jeff Hiatt)*, Ivars Sīlīņš*
Korektores *Diāna Graudiņa*, *Elīna Vēja*
Mākslinieciskais redaktors *Aigars Truhins*
Vāka dizainu adaptēja *Ilze Isaka*
Tehniskā redaktore *Iveta Kļaviņa*
Maketētāja *Dace Polkmane*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA,
K. Valdemāra ielā 6, LV-1010.
Red. nr. R-509.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs.
Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta
izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību
pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Kriminālkuma 148. pantā.

© Tulkojums latviešu valodā, Kārina Pētersone, 2022
© Literārā apdare, mākslinieciskais noformējums, izdevums latviešu valodā,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2022
ISBN 978-9934-0-9810-9

Mišelai, manai mīļotajai un dzīvesbiedrei,
kā arī
Malijai un Sašai,
kuru žilbinošā gaisma visu padara gaišāku

O, lido un nepagursti,
Lido un nepagursti,
Lido un nepagursti,
Tur, Apsolītā zemē, visi tiksimies.

Vārdi no afroamerikāņu spiričuela

Nenovērtējiet par zemu mūsu spēkus;
mēs esam pieskārušies
bezgalīgajam.

Roberts Frosts, "Kitīhoka"[1]

[1] Roberta Frosta dzejolis "Kitīhoka" sarakstīts par godu amerikāņu aviācijas pionieru brāļu Raitu pirmajam sekmīgajam lidojumam. (*Šeit un turpmāk – tulk. un red. piez.*)

SATURS

PRIEKŠVĀRDS 11

PIRMĀ DAĻA | DERĪBAS 17

OTRĀ DAĻA | JĀ, MĒS VARAM! 103

TREŠĀ DAĻA | RENEGĀTS 237

CETURTĀ DAĻA | CĒLĀ CĪŅA 371

PIEKTĀ DAĻA | DZĪVES REALITĀTE 473

SESTĀ DAĻA | MUCĀ 569

SEPTĪTĀ DAĻA | PA AUGSTU NOSTIEPTU VIRVI 679

Pateicības 763

Fotoattēlu autortiesības 767

Alfabētiskais rādītājs 773

PRIEKŠVĀRDS

PIE ŠĪS GRĀMATAS RAKSTĪŠANAS ES ĶĒROS uzreiz pēc prezidentūras beigām – tūlīt pēc tam, kad mēs ar Mišelu pēdējo reizi iekāpām prezidenta lidmašīnā un devāmies uz rietumiem jau labu laiku atliktā atpūtā. Noskaņojumu lidmašīnā varētu raksturot kā prieka un skumju sajaukumu. Mēs abi bijām fiziski un emocionāli iztukšoti – ne tikai iepriekšējo astoņu gadu ilgā darba dēļ, bet arī tādēļ, ka vēlēšanās par manu pēcteci negaidīti tika izraudzīts cilvēks ar diametrāli pretēju vērtī bu izpratni. Taču, tā kā savu daļu darba bijām paveikuši, jutāmies gandarīti, apzinoties, ka esam darījuši labāko, ko spējam, – lai arī es kā prezidents nebiju ideāls, lai arī ne visi iecerētie projekti tika novesti līdz galam, valsts bija labākā stāvoklī nekā tad, kad stājos prezidenta amatā. Veselu mēnesi mēs ar Mišelu modāmies vēlu, nesteidzīgi vakariņojām, devāmies garās pastaigās, peldējāmies okeānā, izvērtējām notikušo, nostiprinājām savu draudzību, no jauna atklājām savu mīlestību un sākām kalt plānus otrajam cēlienam, kas būtu mazāk piesātināts notikumiem, bet, cerams, ne mazāk baudāms. Un brīdī, kad atkal biju gatavs ķerties pie darba un apsēdos pie dzeltena bloknota ar pildspalvu rokā (man joprojām patīk visu pierakstīt ar roku, jo šķiet, ka dators piešķir pārāk gludu pulējumu pašiem vienkāršākajiem uzmetumiem, paslēpjot līdz galam neizdomātas domas aiz sakārtotības maskas), man prātā jau bija skaidra grāmatas uzbūve.

Pirmām kārtām cerēju, ka man izdosies godīgi aprakstīt amatā pavadīto laiku. Gribēju ne tikai sniegt vēsturisku atstāstu par galvenajiem notikumiem un satiktajām nozīmīgajām personībām, bet arī apskatīt atsevišķas politiskas, ekonomiskas un kulturālas parādības, kas kļuva par manas administrācijas lielākajiem izaicinājumiem un noteica lēmumus, kurus

mēs ar manu komandu pieņēmām, lai šīs problēmas risinātu. Iespēju robežās gribēju dot lasītājam priekšstatu, ko nozīmē *būt* ASV prezidentam. Gribēju mazliet pavilkt sāņus priekškaru un atgādināt cilvēkiem, ka, par spīti šī amata lielajai ietekmei un pompozumam, prezidentūra nav nekas cits kā vien darbs, kas jāpaveic; ka federālo valdību veido tādi paši cilvēki kā visi pārējie un ka tie vīrieši un sievietes, kuri strādā Baltajā namā, ikdienā saskaras ar to pašu gandarījumu, vilšanos, sarežģītām biroja attiecībām, neveiksmēm un sīkajiem triumfiem, ko pazīst visi viņu līdzpilsoņi. Visbeidzot gribēju izstāstīt personisku stāstu, kas varētu iedvesmot jauniešus, kuri apsver darbu valsts pārvaldē: pateikt, ka īstenībā mana politiskā karjera sākās kā piederības meklējumi, kā centieni izskaidrot sava jauktā etniskā mantojuma atšķirīgās līnijas un ka dzīves jēgu un vietu sabiedrībā atradu tikai tad, kad kļuvu par daļu no kaut kā lielāka par sevi.

Man šķita, ka varēšu to paveikt kādās piecsimt lappusēs. Plānoju darbu pabeigt gada laikā.

Godīgi jāatzīst, ka ar rakstīšanu negāja gluži kā plānots. Par spīti maniem labākajiem nodomiem, teksts visu laiku pletās plašumā un garumā, tādēļ beigās nolēmu grāmatu sadalīt divās daļās. Diemžēl jāatzīst, ka talantīgāks rakstnieks to pašu stāstu būtu varējis izstāstīt īsāk (galu galā mans kabinets Baltajā namā atradās tieši blakus Linkolna guļamistabai, kur zem stikla glabājas viņa parakstītā 272 vārdu garā uzruna Getisbērgā[1]). Tomēr ikreiz, kad ķēros pie manuskripta – vienalga, vai rakstīju par savas kampaņas sākumu, mūsu administrācijas centieniem tikt galā ar finanšu krīzi, sarunām ar Krieviju par kodolieroču ierobežošanu vai norisēm, kas izraisīja Arābu pavasari, – atklāju, ka mans prāts pretojas vienkāršam lineāram stāstījumam. Nereti man šķita svarīgi ieskicēt paša un citu pieņemto lēmumu kontekstu, un es negribēju to nobīdīt uz zemsvītras piezīmēm vai beigu pielikumiem (ciest tos nevaru!). Atskārtu, ka ne vienmēr pietiek, ja savas rīcības motivāciju skaidroju ar atsaucēm uz veselu gūzmu ekonomisku datu vai nogurdinošu sanāksmi Ovālajā kabinetā, jo reizēm šo motivāciju veidoja kāda saruna ar svešinieku kampaņas laikā, militārā hospitāļa apmeklējums vai mātes sen izteikta pamācība. Vairākkārt atmiņā pēkšņi uzpeldēja šķietami nenozīmīgas detaļas (piemēram, kā es centos atrast slepenu stūrīti, lai pievakarē netraucēti uzsmēķētu, vai kā mēs ar

[1] ASV prezidenta Ābrahama Linkolna runa pilsoņu kara laikā, atklājot brāļu kapus Getisbērgas pilsētā Pensilvānijas štatā 1863. gada 19. novembrī pēc uzvaras pār konfederātiem; šī runa kļuvusi par ikoniskas runas piemēru.

darbiniekiem prezidenta lidmašīnā jautri spēlējām kārtis), kas manu pieredzi astoņos Baltajā namā pavadītajos gados iezīmē pavisam atšķirīgi no oficiālās versijas.

Es arī nebiju gaidījis, ka trīsarpus gadu laikā pēc mana pēdējā lidojuma ar prezidenta lidmašīnu notikumi attīstīsies pašreizējā virzienā. Šobrīd valstī plosās globāla pandēmija, kuru pavada ekonomiskā krīze. Pandēmija ir nonāvējusi vairāk nekā 178 000 amerikāņu, sagrāvusi daudzus uzņēmumus un atstājusi bez darba miljoniem cilvēku. Visā valstī visdažādāko sabiedrības slāņu pārstāvji ir izgājuši ielās, lai protestētu pret to, ka policisti nogalina neapbruņotus melnādainus vīriešus un sievietes. Un, iespējams, pats satraucošākais ir fakts, ka mūsu demokrātiskā sistēma ir krīzes priekšā. Tā ir krīze, kuras cēlonis ir fundamentāla pretruna starp divām pretējām vīzijām par Ameriku un tās nākotni; krīze, kas radījusi šķelšanos, naidu un aizdomas sabiedrībā un pieļāvusi, ka nemitīgi tiek pārkāptas institucionālās normas, procesuālie aizsargmehānismi un pamatpostulāti, kurus gan republikāņi, gan demokrāti savulaik uzskatīja par pašsaprotamiem.

Šī pretstāve, protams, nav nekas jauns. Daudzējādā ziņā tā ir amerikāņu dzīves pamatā. Tā redzama jau mūsu nācijas pamatdokumentos, kur visi cilvēki ir pasludināti par vienlīdzīgiem, tomēr vienlaikus vergs pielīdzināts trim piektdaļām no cilvēka. Tā ir pretstāve, kas rod izpausmi mūsu agrīnajos tiesu spriedumos, kuros Augstākās tiesas tiesnesis Amerikas iedzimtajiem bez aplinkiem paskaidro, ka viņu cilts piederīgo tiesības uz īpašumu nevar tikt īstenotas, jo iekarotāja dibinātai tiesai nepienākas atzīt iekarotā taisnīgās prasības. Tā ir pretstāve, kas izraisījusi cīņas Getisbērgas un Apomatoksas karalaukos, Kongresa zālēs, uz Selmas tilta,[1] Kalifornijas vīna dārzos[2] un Ņujorkas ielās, – pretstāve, kurā reizēm iesaistās kareivji, bet vēl biežāk cilvēktiesību cīnītāji, sufražisti, Pulmena vilcienu

---

[1] Selmas protesta gājieni – trīs nevardarbīgas manifestācijas 1965. gada martā ar gājienu no tilta Selmas pilsētā (Alabamā) uz tās galvaspilsētu Montgomeriju. Manifestāciju laikā afroamerikāņu tiesību aktīvisti pieprasīja vēlēšanu tiesības un panāca vēsturiskā Vēlēšanu tiesību likuma pieņemšanu.

[2] Kad 19. gs. 40. gadu beigās ASV Rietumos sākās zelta drudzis, Kalifornijas štata Napas un Sonomas ielejās, kur atradās vīna dārzi, sāka trūkt darbaroku. Tāpēc 1850. gadā tika pieņemts likums, ar kuru Amerikas pirmiedzīvotāji indiāņi tika faktiski pielīdzināti vergiem un nonāca vīna dārzu īpašnieku pakļautībā. Šī situācija mainījās tikai 1862. gadā, kad verdzisko likumu atcēla, bet tobrīd indiāņu skaits slimību un skarbo dzīves apstākļu dēļ jau bija strauji sarucis no 100 000 līdz 30 000 cilvēku.

pavadoņi,[1] studentu līderi, imigrantu pūļi un LGBT aktīvisti, kas bruņojušies tik vien kā ar piketa plakātiem, uzsaukumiem un soļošanai piemērotu apavu pāri. Šīs mūžsenās cīņas būtību izsaka vienkāršs jautājums: vai mums rūp, lai Amerikas realitāte sakristu ar tās ideāliem? Un, ja rūp, vai mēs patiesi ticam, ka mūsu izpratne par pašpārvaldi un indivīda brīvību, iespēju un tiesību vienlīdzību attiecas uz visiem vienādi? Varbūt praksē, ja ne uz papīra, esam tās pietaupījuši dažiem privileģētiem indivīdiem?

Es zinu, ka mūsu vidū ir tādi, kas tic, ka ir laiks šo mītu izgaisināt un ka ielūkošanās Amerikas pagātnē, kaut vai pavirša skatiena uzmešana šodienas mediju virsrakstiem apliecina: mūsu valsts ideāli vienmēr ir bijuši nesvarīgāki par iekarojumiem un pakļaušanu, rasistisku kastu sistēmu un plēsonīgu kapitālismu, un izlikties, ka tā nav, nozīmē iesaistīties spēlē, kas jau no sākta gala bijusi negodīga. Varu atzīties: rakstot šo grāmatu, pārdomājot savu prezidentūru un visu, kas kopš tā laika ir noticis, reizēm sev vaicāju, vai neesmu bijis pārāk atturīgs patiesības paušanā; vai neesmu bijis pārāk piesardzīgs vārdos vai darbos, domādams, ka pretim tai Amerikai, kas mums apsolīta, labāk spēšu cilvēkus vest, Linkolna vārdiem runājot, uzrunājot laipnākos no mūsu dabas eņģeļiem.

Es tiešām nezinu. Varu apgalvot vienīgi to, ka vēl neesmu gatavs atmest ar roku unikālajai Amerikas iespējai – un ne tikai nākamo amerikāņu paaudžu, bet visas cilvēces labā. Jo esmu pārliecināts: pandēmija, kuru pašlaik pārdzīvojam, ir apliecinājums, ka pasaulē viss ir savstarpēji saistīts; tā ir tikai īss pārrāvums neapturamā virzībā pretī pasaulei, kurā tautas un kultūras neizbēgami saduras cita ar citu. Un šajā pasaulē, kuru raksturo globālas piegāžu ķēdes, acumirklīgi naudas pārvedumi, sociālie mediji, transnacionāli teroristu tīkli, klimata pārmaiņas, masu migrācija un arvien pieaugoša sarežģītība, mums visiem jāmācās sadzīvot, sadarboties un atzīt otra cilvēcisko cieņu, citādi mēs iesim bojā. Tāpēc pasaule raugās uz Ameriku – vienīgo lielvalsti, kuru veido cilvēki no visiem zemeslodes nostūriem, cilvēki, kas pārstāv visas rases, visas ticības un kultūras tradīcijas, – lai redzētu, vai mūsu demokrātijas eksperiments būs veiksmīgs. Lai redzētu, vai spējam to, ko neviena valsts līdz šim nav paveikusi. Lai redzētu, vai patiešām dzīvojam saskaņā ar pašu sludināto.

---

[1] Drīz pēc ASV pilsoņu kara daudzi kādreizējie vergi tika pieņemti darbā par Pulmena vilcienu pavadoņiem. 1925. gadā viņi apvienojās un izveidoja pirmo melnādaino strādnieku arodbiedrību "Guļamvagonu pavadoņu brālība" (*Brotherhood of Sleeping Car Porters*), kas panāca darba apstākļu un atalgojuma uzlabojumu.

To, kāds būs iznākums, mēs joprojām nezinām. Kad nāks klajā grāmatas pirmā daļa, būs notikušas ASV prezidenta vēlēšanas, un, kaut arī uzskatu, ka augstāku likmju kā šajās vēlēšanās nevar būt, apzinos arī to, ka vienas vēlēšanas vēl neizšķirs visu. Es turpinu cerēt, jo esmu mācījies uzticēties saviem līdzpilsoņiem, īpaši jaunās paaudzes pārstāvjiem, kuriem piemīt dabiska pārliecība par visu cilvēku līdzvērtību un kuri uzstāj, ka ir jāīsteno principi, par kuriem viņu vecāki un skolotāji runājuši kā par patiesiem, paši tam varbūt līdz galam neticot. Rakstot šo grāmatu, visvairāk esmu domājis tieši par šiem jauniešiem, vēloties aicināt viņus atkal pārveidot pasauli un smagā darbā ar apņēmību un krietnu devu iztēles radīt tādu Ameriku, kura beidzot līdzinātos labākajam, kas mūsos ir atrodams.

2020. gada augustā

PIRMĀ DAĻA

DERĪBAS

1. NODAĻA

No VISĀM TELPĀM, zālēm un ievērojamām vietām, kas veido Balto namu un tā apkārtni, vismīļākā man bija Rietumu kolonāde.

Veselus astoņus gadus ik rītu un vakaru šis minūti ilgais ceļš no mājām uz darbu un atpakaļ kalpoja par ietvaru manām dienām. Tieši tur es no rītiem sajutu pirmo atvēsinošo ziemas vēja pļauku sejā un vasaras svelmes pulsējošo pieskārienu. Tā bija vieta, kur sakopot domas, prātā pārskatot gaidāmās sanāksmes un tikšanās, sagatavot argumentus skeptiskiem Kongresa locekļiem vai satrauktiem vēlētājiem, paspēt apbruņoties tādam vai citādam lēmumam vai lēni briestošai krīzei.

Baltā nama pirmsākumos izpildvaras kabineti un valsts pirmās ģimenes rezidence atradās zem viena jumta un Rietumu kolonāde bija vienkārši ceļš uz zirgu staļļiem. Taču Tedijs Rūzvelts, stājoties amatā, nolēma, ka vienā un tajā pašā ēkā nevar ietilpināt mūsdienīgu darbinieku komandu, sešus trakulīgus bērnus un veselo saprātu. Viņš lika uzbūvēt ēku kompleksu, kas kļuva par Rietumu spārnu un Ovālo kabinetu. Gadu desmitiem ejot un prezidentiem nomainot citam citu, izveidojās Rietumu kolonādes pašreizējā konfigurācija: tas ir loks, kas no ziemeļiem un rietumiem ieskauj Rožu dārzu, bieza siena, kas slejas ziemeļu pusē mēma un bez jebkādiem izgreznojumiem, ja neskaita augstos pusmēness formas logus, un majestātiskās baltās kolonnas rietumu pusē kā godasardzes vīri, kas sargā ceļu.

Parasti esmu lēns gājējs – Mišela reizēm mazliet nepacietīgi izmet, ka es ejot havajieša tempā. Taču, ejot pa kolonādi, mani soļi veidojās citādi, jo apzinājos vēsturi, kas te veidojusies, un savus priekšgājējus. Mani soļi pastiepās garāki, to ritms kļuva noteiktāks, un troksni, ko radīja apavi, pieskaroties akmens plātnēm, atbalsoja pāris metru nostāk ejošā Drošības dienesta apsarga soļi. Kad nonācu pie slīpās uzbrauktuves kolonādes galā

(tas bija mantojums no Franklina Delano Rūzvelta laika – iztēlojos, kā viņš ar smaidu sejā, izstiepis zodu uz priekšu un zobos iespiedis cigaretes iemuti, cenšas tikt augšā pa slīpni[1]), pamāju sargam formastērpā aiz stiklotajām durvīm. Nereti gadījās, ka sargs mēģināja atvirzīt no durvīm bariņu pārsteigtu apmeklētāju. Ja man bija laiks, paspiedu tiem roku un pajautāju, no kurienes viņi ir. Bet parasti es vienkārši pagriezos pa kreisi un gar Kabineta zāles ārējo sienu pa sānu durvīm iegāju telpā blakus Ovālajam kabinetam, kur sasveicinājos ar biroja darbiniekiem, un, paķēris darba plānu un tasi karstas tējas, ķēros pie dienas darbiem.

Pāris reižu nedēļā izgāju kolonādē, lai pavērotu dārzkopjus – ASV Nacionālo parku dienesta darbiniekus – rosāmies Rožu dārzā. Šie padzīvojušie vīri siltā laikā bija tērpušies haki krāsas formastērpā – dažkārt tam bija pieskaņota cepure ar platām malām, lai aizsargātos no saules, – bet vēsākā gadalaikā viņiem mugurā bija apjomīgas vējjakas. Reizēm, ja nekavēju kādu tikšanos, piestāju, lai paslavētu viņus par jauniem stādījumiem vai apjautātos par iepriekšējās nakts vēja brāzmu nodarītiem postījumiem, un viņi ar klusu lepnumu pastāstīja man par savu darbu. Šie vīri bija mazrunīgi un, koncentrēdamies katrs uz savu uzdevumu, pat savstarpēji sazinājās ar žestiem un galvas mājieniem, taču visi kopā kustējās sinhronā graciozitātē. Viens no vecākajiem bija Eds Tomass, gara auguma stiegrains melnādains vīrs ar iekritušiem vaigiem. Baltajā namā Eds strādāja jau četrdesmit gadus. Kad pirmo reizi viņu satiku, viņš izņēma no kabatas drāniņu un noslaucīja no plaukstām zemi, pirms padeva man roku sveicienam. Viņa plauksta, kurā asinsvadi un dzīslas bija samezglojušās gluži kā koka saknes, aptvēra manējo. Es pajautāju, cik ilgi viņš vēl domā palikt Baltajā namā līdz aiziešanai pensijā.

"Nezinu, prezidenta kungs," viņš atteica. "Man patīk strādāt. Locītavas gan drusku pačīkst, bet izskatās, ka es varētu palikt tikpat ilgi kā jūs. Jāuzmana, lai dārzs izskatās labi."

Un dārzs izskatījās lieliski! Katrā stūrī slējās ēnainās magnolijas, dzīvžogs bija biezs un koši zaļš, dekoratīvās ābeles neuzkrītoši apcirptas. Un puķes, izaudzētas siltumnīcās pāris kilometru tālāk, radīja nepārtrauktu krāsu eksploziju – sarkanas, dzeltenas, iesārtas un violetas; pavasaros tulpes, galvas pret sauli sacēlušas, pulcējās bariņos; vasarās ziedēja lavandas krāsas heliotropi, ģerānijas un lilijas; rudeņos – krizantēmas un pīpenes,

[1] Prezidents Rūzvelts, kurš ASV prezidenta amatā pavadīja četrus termiņus (1933–1945), kopš 1921. gada poliomielīta izraisītas paralīzes dēļ pārvietojās invalīdu ratiņos.

un savvaļas puķes. Un vienmēr dārzā ziedēja rozes – lielākoties sārtas, bet dažkārt arī dzeltenas vai baltas, citas par citu krāšņākas.

Ikreiz, kad gāju pa kolonādi vai paraudzījos pa Ovālā kabineta logu, redzēju ārpusē rosāmies vīriešus un sievietes. Skats man atgādināja nelielo Normena Rokvela[1] gleznu, ko biju piekāris pie sienas blakus Džordža Vašingtona portretam virs Dr. Kinga bistes: gleznā redzami pieci dažādas ādas krāsas strādnieki, kas, kombinezonos tērpti un trosēs iekārti, uz zilu debesu fona tīra Brīvības statujas luktura stiklu. Gan gleznā attēlotie vīri, gan Rožu dārza strādnieki bija kā klusi labas un svinīgas kārtības sargātāji vai, pareizāk sakot, priesteri. Un es sev sacīju, ka man ir jāstrādā tikpat cītīgi, kā viņi pilda sev uzticētos pienākumus.

Laikam ejot, pastaigas pa kolonādi apauga ar atmiņām. Daļa no tām, protams, bija saistītas ar lieliem publiskiem notikumiem – paziņojumiem kameru falangas priekšā un preses konferencēm kopā ar ārvalstu līderiem. Taču daļa bija saistītas ar brīžiem, kurus redzēja vien daži, – kā Malija un Saša skrēja man pretī, sacenzdamās, kura būs pirmā, kad pēcpusdienā negaidīti devos viņas apciemot, vai kā mūsu suņi Bo un Sanija lēkšoja pa sniegu, ķepām grimstot tik dziļi, ka spalvas zem purna izskatījās kā balta bārda. Šajās atmiņās ir futbola spēle saulainā rudens pēcpusdienā un mierinoša saruna ar kādu no palīgiem, kuram kaut kas atgadījies personiskajā dzīvē.

Šādas ainas nereti uzzibsnīja man prātā un pārtrauca tābrīža pārdomas. Atmiņas lika atskārst, ka laiks rit, un reizēm tas uzdzina man skumjas – es vēlējos pagriezt pulksteni atpakaļ un sākt visu no sākuma. Taču rīta gājienos pa kolonādi tas nebija iespējams, jo laiks ritēja uz priekšu, dienas darbi sauca un bija jākoncentrējas tikai uz tiem.

Taču vakaros bija citādi. Pievakarē, dodoties atpakaļ uz rezidenci un līdzi nesot dokumentiem piebāztu portfeli, es centos palēnināt gaitu, kādreiz pat apstāties. Es ieelpoju āra gaisu, kas smaržoja pēc zemes un zāles, un putekšņiem, un ieklausījos vējā vai lietus grabināšanā. Reizēm noraudzījos prožektoru gaismās, kas apspīdēja kolonnas, spoži izgaismotā Baltā nama majestātiskajā siluetā, virs kura plīvoja karogs, vai mēģināju saskatīt Vašingtona monumentu, kas tālumā pāršķēla tumšās debesis, bet citkārt vēros mēnesī un zvaigznēs vai ar skatienu pavadīju kādas lidmašīnas mirgojošās uguntiņas.

---

[1] Normens Rokvels (1894–1978) – amerikāņu gleznotājs un ilustrators, kura darbos bieži attēlots amerikāņu dzīvesveids.

Šādos brīžos es aizdomājos par savādo ceļu un ideju, kas bija atvedusi mani uz šejieni.

ES NEESMU CĒLIES no ģimenes, kas būtu saistīta ar politiku. Mātes vecāki nāca no ASV Rietumu vidienes, un vairums viņu senču bija skoti un īri. Viņus varēja uzskatīt par liberāli noskaņotiem, īpaši raugoties no viņu dzimtās Kanzasas mazpilsētas Lielās depresijas laika skatpunkta, un viņi centās sekot notiekošajam. "Labi informēts pilsonis tā dara," vecmāmiņa, kuru mēs visi saucām par Tūti (šis apzīmējums cēlies no havajiešu vārda "Tutu" jeb vecāmāte), mēdza man teikt, noraugoties pār "Honolulu Ziņotāja" augšmalu. Bet viņai ar vectēvu nebija nekādu vērā ņemamu ideoloģisku vai partejisku uzskatu, izņemot tos, kas, viņuprāt, bija veselā saprāta diktēti. Viņu domas aizņēma darbs – mana vecmāmiņa bija darījumu viceprezidente vienā no vietējām bankām, bet vectēvs tirgoja dzīvības apdrošināšanas polises –, savlaicīga rēķinu nomaksa un mazie dzīves prieki.

Viņi dzīvoja Oahu, kur dzīve ritēja nesteidzīgi. Pavadījuši vairākus gadus tik atšķirīgās vietās kā Oklahomas, Teksasas un Vašingtonas štats, 1960. gadā viņi beidzot pārcēlās uz Havaju salām – gadu pēc tam, kad šai vietai tika piešķirts štata statuss. Tagad okeāna plašumi šķīra viņus no nemieriem, protestiem un tamlīdzīgām nebūšanām. Vienīgās politiska rakstura sarunas, ko atminos no mazotnes, skāra pludmales bāru: Honolulu mērs bija nojaucis vectēva iemīļoto krodziņu, lai Vaikīkī nomalē atjaunotu piekrastes joslu.

To vectēvs viņam nekad nepiedeva.

Mana māte Anna Danhema bija pilnīgi citāda – viņai bija viedoklis par visu. Būdama savu vecāku vienīgais bērns, viņa jau vidusskolā sacēlās pret vispārpieņemto – lasīja bītņiku dzejniekus un franču eksistenciālistus, kā arī, nevienam neko nesakot, uz vairākām dienām kopā ar draudzeni devās izpriecu braucienā uz Sanfrancisko. Bērnībā biju dzirdējis māti runājam par cilvēktiesību demonstrācijām un to, ka Vjetnamas karš ir posts un neprāts; par sieviešu kustību (vairāk gan tas attiecās uz līdzvērtīgu darba samaksu – kāju neskūšanu viņa tomēr neapsvēra) un cīņu ar nabadzību. Kad pārcēlāmies uz Indonēziju, lai dzīvotu pie mana patēva, viņa par korupciju valdībā izteicās kā par grēku ("Tā ir zagšana, Berij!"), lai gan izskatījās, ka šo grēku piekopj visi. Vēlāk, tajā vasarā, kad man palika divpadsmit gadu un mēs devāmies mēnesi ilgā ceļojumā pa Amerikas Savienotajām Valstīm, viņa katru vakaru uzstāja, ka jāskatās Votergeitas prāvas

iztiesāšana, un pati to nemitīgi komentēja ("Ko gan var gaidīt no tāda makartisma[1] piekritēja?").

Pie ziņu virsrakstiem viņa neapstājās. Reiz, uzzinājusi, ka skolā kopā ar citiem esmu ķircinājis kādu zēnu, māte, lūpas nikni sakniebusi, nosēdināja mani sev pretī.

"Zini, Berij," viņa teica. (Bērnībā māte un vecvecāki sauca mani par Beriju, nereti saīsinot šo vārdu līdz "Bēr", ko izrunāja gandrīz kā "*Bear*" – lācis.) "Pasaulē ir tādi cilvēki, kuri domā vienīgi paši par sevi. Viņiem ir vienalga, kas notiek ar citiem cilvēkiem, ja vien viņi dabū visu, ko vēlas. Viņi pazemo citus, lai justos svarīgāki. Un tad ir tādi cilvēki, kuri rīkojas pavisam citādi, kuri spēj saprast, kā jūtas citi, un cenšas nenodarīt tiem sāpes.

Tā," viņa sacīja, skatoties man tieši acīs. "Par kuru no šiem cilvēkiem tu gribētu kļūt?"

Es jutos draņķīgi. Šis jautājums ilgi nelika man mieru, un tāds arī bija bijis mātes nodoms.

Pēc mātes domām, pasaule bija pilna ar iespējām sniegt morālas pamācības. Taču, cik zinu, viņa nekad neiesaistījās politiskās kampaņās. Tāpat kā mani vecvecāki, viņa ar aizdomām raudzījās uz platformām, doktrīnām un absolūtiem apgalvojumiem, dodot priekšroku savu vērtību iedzīvināšanai uz mazāka izmēra audekliem. "Pasaule ir sarežģīta, Bēr. Un tieši tāpēc tik interesanta." Sarūgtināta par karu Dienvidaustrumāzijā, viņa atlikušo dzīves daļu lielākoties pavadīja tur, apgūstot vietējo valodu un kultūru un dibinot mikroaizdevumu programmas trūcīgiem cilvēkiem, vēl krietnu laiku pirms mikroaizdevumi nāca modē kā daļa no starptautiskās attīstības politikas. Tā kā rasisms viņai šķita pretīgs, viņa ne tikai vienu, bet pat divas reizes apprecējās ar citas rases pārstāvi un veltīja neizsīkstošu mīlestību abiem saviem tumšās ādas krāsas bērniem. Tā kā sievietēm uzspiestie ierobežojumi viņu kaitināja, viņa izšķīrās no abiem vīriem, tiklīdz viņi kļuva pārmēru valdnieciski vai sagādāja vilšanos. Viņa izveidoja pašas izvēlētu karjeru, audzināja bērnus saskaņā ar pašas noteiktiem krietnuma standartiem un lielā mērā darīja visu, kas viņai ienāca prātā.

Manas mātes pasaulē personiskais bija politiskais – kaut gan šai viņas pārliecībai nebūtu bijis daudz piekritēju.

---

[1] Makartisms – administratīvu un tiesisku represiju kampaņa pret kreisi noskaņotiem vai aizdomās par antiamerikānisku darbību turētiem cilvēkiem un organizācijām ASV 20. gs. 50. gadu pirmajā pusē.

Taču tas nenozīmē, ka viņai trūktu ambīciju saistībā ar pašas dēlu. Kaut arī mūsu finansiālie apstākļi ne tuvu nebija spīdoši, viņa kopā ar vecvecākiem aizsūtīja mani mācīties uz Punahū, pašu prestižāko Havajas vidusskolu. Viņi pat nepieļāva domu, ka es varētu neturpināt mācības koledžā, lai gan neviens no ģimenes nekad neizteica domu, ka es kādudien varētu ieņemt sabiedriski nozīmīgu amatu. Ja jūs jautātu manai mātei, viņa teiktu, ka es dienās vadīšu kādu filantropiska rakstura veidojumu, kaut ko līdzīgu Forda fondam. Mani vecvecāki priecātos, ja es kļūtu par tiesnesi vai slavenu advokātu, tādu kā Perijs Meisons[1]."Tad viņš varētu likt lietā savu gudro mēli," vectēvs mēdza izmest.

Tā kā savu tēvu es nepazinu, viņam nebija lielas lomas manā audzināšanā. Man bija miglains priekšstats, ka tēvs kādu laiku ir strādājis Kenijas valsts pārvaldē, un, kad man bija desmit gadu, viņš ieradās no Kenijas, lai mēnesi padzīvotu kopā ar mums Honolulu. Tā bija pirmā un pēdējā reize, kad viņu satiku. Kopš tā laika viņš tikai retumis atsūtīja pa vēstulei, kuras bija rakstītas uz plāna zila papīra, kas bija salokāms un apdrukāts ar vietu adresei tā, ka to varēja sūtīt bez aploksnes.

"Tava māte saka, ka tu gribot studēt arhitektūru," bija teikts vienā vēstulē. "Domāju, ka tā ir ļoti praktiska profesija, ar kuru var nodarboties jebkurā pasaules vietā."

Nevarētu teikt, ka tas man būtu īpaši palīdzējis.

Kas attiecas uz to, kas notika ārpus ģimenes loka, – lielāko daļu savu pusaudža gadu es biju nevis topošais līderis, bet drīzāk bezrūpīgs skolēns, kaislīgs basketbola spēlētājs ar ierobežotām dotībām un puisis, kurš mīl ballēties no visas sirds. Es nedarbojos ne skolēnu pašpārvaldē, ne skautu organizācijā un nestažējos vietējā kongresmeņa birojā. Vēl vidusskolas klasēs mēs ar draugiem neapspriedām neko citu kā vien sportu, meitenes, mūziku un plānus iedzeršanai.

Trīs no šiem biedriem – Bobijs Titkombs, Gregs Orms un Maiks Ramoss – joprojām ir vieni no maniem tuvākajiem draugiem. Līdz pat šai dienai varam stundām smieties par stāstiem no savas liderīgās jaunības. Vēlākos gados viņi iesaistījās manās kampaņās ar tādu uzticību un degsmi, par kuru es vienmēr būšu pateicīgs, un, aizstāvot manu programmu, izveicībā neatpalika pat no *MSNBC* ziņu kanāla reportieriem.

Taču manas prezidentūras laikā – piemēram, dzirdot, kā uzrunāju lielus cilvēku pūļus, vai redzot, kā jūras karabāzes apmeklējuma laikā man

[1] Perijs Meisons – 20. gs. 50. un 60. gados ASV populāra TV kriminālseriāla varonis.

braši salutē jaunie flotes kājnieki, – draugu sejās dažkārt parādījās zināms apjukums, it kā viņi censtos salikt kopā šo iesirmo, uzvalkā un kaklasaitē tērpušos kungu ar nenobriedušo jaunekli, kuru reiz pazinuši.

Vai šis ir tas pats puisis? – viņi sev droši vien jautāja. *Pie velna, kā tas var būt?*

Un, ja draugi būtu to pajautājuši man pašam, nezinu, vai man būtu, ko viņiem atbildēt.

ATCEROS, ka, mācoties vidusskolā, kādā brīdī sāku uzdot jautājumus – par to, kāpēc tēvs nedzīvo kopā ar mums, par mātes izvēlēm un par to, kā tas nākas, ka dzīvoju vietā, kur tik maz cilvēku līdzinās man. Daudzi no šiem jautājumiem bija saistīti ar rasi: kāpēc melnādainie mēdz būt profesionāli basketbolisti, bet nekad nekļūst par treneriem? Ko domāja meitene no manas skolas, sakot, ka neuztver mani kā melnādaino? Kāpēc visi melnādainie vīrieši filmās attēloti kā ķerti, agresīvi kaušļi, ja neskaita panaivo labākā drauga tēlu, kuram beigās vienmēr lemts iet bojā?

Taču piederība pie noteiktas rases nebija vienīgais temats, kas mani nodarbināja. Man nedeva mieru arī šķiru jautājums. Uzaugot Indonēzijā, biju redzējis nepārvaramo bezdibeni, kas šķīra bagātās elites dzīvi no nabadzīgajām masām. Tāpat man bija radusies zināma nojausma par spriedzi, kas valdīja starp ciltīm mana tēva dzimtenē, – par naidu, kāds varēja pastāvēt starp cilvēkiem, kuri ārēji ne ar ko neatšķīrās. Dienu no dienas biju liecinieks vecvecāku pieticīgajai dzīvei, sarūgtinājumiem, ko viņi centās kompensēt ar televīziju, grādīgiem dzērieniem un reizumis ar kādu jaunu virtuves iekārtu vai automašīnu. Ievēroju, ka māte par savu intelektuālo brīvību maksā ar hronisku naudas trūkumu un šad tad ar personiskām krīzēm, un pielāgojos visai nepārprotamajai klasesbiedru hierarhijai, kas izrietēja no tā, cik daudz naudas bija viņu vecākiem. Un kur nu vēl skumjais secinājums, ka, lai ko sacītu mana māte, kaušļiem, meļiem un iznireļiem klājās samērā labi, toties tos, kurus viņa uzskatīja par kārtīgiem un krietniem cilvēkiem, citi visai bieži izmantoja.

Tas viss manī radīja pamatīgu apjukumu. Šķita, tāpēc, ka piederu pie tik atšķirīgām pasaulēm, es iederos vienlaikus visur un nekur. Es biju kā salikts no dažādām nesaderīgām detaļām, līdzīgi pīļknābim vai kādam iedomātam dzīvniekam, kas piesaistīts nepiemērotai dzīvotnei, pats nesaprotot, kur ir viņa vieta. Un, kaut arī līdz galam neapjautu, ko tas nozīmē, zināju, ka tad, ja nespēšu atrast sev vietu uz kādas noturīgas ass, es visu dzīvi būtībā palikšu viens.

Par šo apjausmu es ne ar vienu nerunāju, vismazāk jau nu ar draugiem vai ģimenes locekļiem. Negribēju viņus sāpināt vai mulsināt vairāk, kā to jau tāpat darīju. Taču es atradu glābiņu grāmatās. Lasīšanas paradumu manī jau agrā bērnībā bija izveidojusi māte – "ej un palasi" bija viņas ieteikums gan tad, kad sūdzējos par garlaicību, gan tad, kad viņa nevarēja atļauties sūtīt mani Indonēzijas starptautiskajā skolā, gan arī tad, kad auklītes trūkuma dēļ biju paņemts līdzi uz darbu.

Ej un palasi, viņa mēdza teikt. *Un tad nāc un pastāsti, ko esi uzzinājis.*

Dažus gadus es dzīvoju pie vecvecākiem Havaju salās, kamēr māte turpināja strādāt Indonēzijā un audzināja manu jaunāko māsu Maju. Tā kā mātes, kura mani bikstītu, tuvumā nebija, es vairs nemācījos tik cītīgi, un tas skaidri atspoguļojās manās tālaika atzīmēs. Bet kādā desmitajā klasē viss mainījās. Vēl šodien atceros, kā kopā ar vecvecākiem aizgājām uz grāmatu tirdziņu Centrālajā Unionistu baznīcā, kas bija pretī namam, kurā atradās mūsu dzīvoklis, un ieraudzīju veselu kasti ar grāmatām cietajos vākos. Ar nenoskārstu mērķi sāku vilkt laukā grāmatas, kuru virsraksti mani uzrunāja vai šķita pazīstami, – starp tām bija Ralfa Elisona un Lengstona Hjūza, Roberta Pena Vorena un Dostojevska, D. H. Lorensa un Ralfa Valdo Emersona darbi. Kad, piekrāvis kasti ar grāmatām, piegāju pie vectēva, kurš tobrīd meta acis uz lietotu golfa nūju komplektu, viņš mani uzlūkoja ar neizpratnes pilnu skatienu.

"Taisies atvērt bibliotēku, vai?"

Vecmāmiņa viņu apsauca, jo viņā mana pēkšņā interese par literatūru raisīja apbrīnu. Un tomēr, būdama praktiska kā allaž, viņa ieteica koncentrēties uz mācībās uzdoto, pirms "Noziegums un sods" ievelk mani savā pasaulē.

Ar laiku izlasīju visas šīs grāmatas. Reizēm tām pievērsos pavisam vēlā stundā pēc basketbola treniņiem un pasēdēšanas pie alus kopā ar draugiem. Dažreiz sēdēju vectēva sagrabējušajā *Ford Granada* sestdienas pēcpusdienā pēc sērfošanas pa viļņiem un lasīju, ap vidukli apjozis dvieli, lai nesaslapinātu sēdekli. Kad pirmo porciju biju izlasījis, atkal devos uz kādu krāmu tirdziņu pēc jaunām grāmatām. Lielu daļu no lasītā sapratu tikai aptuveni: biju iesācis apvilkt ar zīmuli nepazīstamos vārdus, lai pēc tam tos sameklētu vārdnīcā. Pie izrunas gan es tik rūpīgi nepiestrādāju – vēl savos divdesmit ar asti gados zināju nozīmi daudziem vārdiem, kurus nepratu izrunāt. Es neievēroju kādu īpašu sistēmu vai kārtību. Biju kā puika, kurš kaut ko meistaro vecāku garāžā un, savācis nederīgas katodstaru caurulītes, skrūves un stieples atlikumus, nesaprot, ko ar to visu iesākt, bet

ir pārliecināts, ka tas viss noderēs, līdzko viņš būs sapratis savas dzīves aicinājumu.

MANA INTERESE par grāmatām, iespējams, izskaidro to, kāpēc ne tikai izturēju mācības vidusskolā, bet 1979. gadā arī nonācu Austrumu koledžā, bruņojies ar pavājām, taču pietiekamām zināšanām par politiskiem jautājumiem un dažādiem pusgataviem uzskatiem, kurus kopmītņu vēlajās nakts diskusijās bez lielas domāšanas mētāju pa labi un kreisi.

Atskatoties pagātnē, ar kaunu jāatzīst, ka mana intelektuālā zinātkāre pirmajos divos koledžas gados bija saistīta ar to meiteņu interesēm, kuras centos iepazīt tuvāk: es lasīju Marksu un Markūzi[1], lai man būtu ko teikt garkājainajai sociālistei, ar kuru dzīvojām vienās kopmītnēs; Fanons[2] un Gvendolīna Bruksa[3] bija paredzēti sarunām ar socioloģijas maģistranti, kurai bija īpaši gluda āda un kura tā arī nepievērsa man uzmanību; Fuko un Vulfa – ēteriskajai biseksuālei, kura lielākoties staigāja, tērpusies melnā. Kā meiteņu piesaistes stratēģija mans pseidointelektuālisms izrādījās teju nevērtīgs. Izveidoju vairākas sirsnīgas, bet pavisam nevainīgas draudzības.

Un tomēr šīm fragmentētajām nodarbēm bija zināma jēga: manā galvā veidojās kas tāds, ko varētu saukt par pasaules uzskatu. Savu roku pie tā pielika arī saujiņa profesoru, kuri piecieta manu apšaubāmo mācīšanās stilu un jauneklīgo pretenciozitāti. Vēl vairāk man palīdzēja vairāki vecāko kursu studenti – melnādainie no trūcīgiem pilsētrajoniem, baltie jaunieši, kuri nāca no mazpilsētām un bija izcīnījuši vietu koledžā, pirmās paaudzes latīņamerikāņi un ārvalstu studenti no Pakistānas, Indijas un Āfrikas valstīm, kur valdīja haoss. Šie biedri apzinājās sev svarīgo: kad viņi lekcijās runāja, viņu uzskati sakņojās viņu kopienas dzīvē un reālās cīņās. *Lūk, ko šis apcirptais budžets nozīmē manai apkaimei. Pirms jūs sūdzaties par pozitīvo diskrimināciju, es gribētu pastāstīt par savu skolu. Pirmais labojums Amerikas Konstitūcijā ir lielisks, bet kāpēc ASV valdībai nekas nav sakāms par politieslodzītajiem manā valstī?*

---

[1] Herberts Markūze (1898–1979) – ebreju izcelsmes vācu filozofs, sociālteorētiķis un politiskais aktīvists; emigrējis uz ASV, viņš 60. un 70. gados kļuva par vienu no ietekmīgākajiem amerikāņu intelektuāļiem.

[2] Francs Fanons (1925–1961) – psihiatrs un politiskais domātājs, rakstījis par kolonizācijas psihopatoloģiju un dekolonizācijas sekām.

[3] Gvendolīna Bruksa (1917–2000) – amerikāņu dzejniece, autore un pasniedzēja; pirmā afroamerikāņu sieviete, kas uzņemta Amerikas Mākslas un literatūras akadēmijā (*American Academy of Arts and Letters*).

Divi gadi, kurus pavadīju Austrumu koledžā, bija manas politiskās pamošanās sākums. Taču tas nenozīmē, ka sāku ticēt politikai. Ar atsevišķiem izņēmumiem viss, ko novēroju pie politiķiem, man šķita apšaubāms: ar fēnu žāvētie mati, platais, nedabiskais smaids, iemidzinošas banalitātes un sevis slavēšana televīzijas ekrānā, kamēr aiz slēgtām durvīm viņi pielabinājās korporācijām un citām naudīgām grupām. Šie ļaudis spēlēja negodīgu spēli, un man nebija nekādas vēlēšanās tajā piedalīties.

Manu uzmanību saistīja kas plašāks un ne tik konvencionāls – nevis politiskās kampaņas, bet sociālas kustības, kurās apvienojās parasti cilvēki, lai panāktu pārmaiņas. Es sāku pētīt sufražistu kustību un agrīnos cīnītājus par darba tiesībām, Gandiju un Lehu Valensu, un Āfrikas Nacionālo kongresu. Visvairāk mani iespaidoja gados jaunie melnādaino ASV pilsoņu tiesību kustības līderi – ne tikai Dr. Kings, bet arī Džons Lūiss un Bobs Mozus, Fanija Lū Heimere un Daiena Neša. Viņi gāja no mājas uz māju, lai reģistrētu balsotājus, piestāja aprunāties pie pusdienotājiem un soļoja manifestācijās, dziedot dziesmas par brīvību. Viņu varonīgajos centienos es saskatīju iespēju īstenot vērtības, par kurām runāja mana māte: viņi guva ietekmi, nevis pazemojot citus, bet pieceļot tos kājās. Tā bija īsta demokrātija – demokrātija nevis kā dāvana no augšienes vai guvuma sadalīšana starp interešu grupām, bet gan kā kaut kas tāds, kas nopelnīts, visiem kopīgi strādājot. Un rezultātā mainījās ne tikai cilvēku dzīves apstākļi, bet arī viņu un veselu kopienu pašcieņa, izveidojās saikne starp tiem, kuri pirms tam nebija jutušies saistīti.

Nospriedu, ka šādiem ideāliem ir vērts sekot. Man tikai bija jāatrod jautājums, uz kuru koncentrēties. Pēc otrā kursa pārgāju mācīties uz Kolumbijas Universitāti, cerot, ka tas man ļaus sākt visu no jauna. Veselus trīs gadus, mitinādamies vienā nožēlojamā Ņujorkas mājoklī pēc otra, lielākoties atšķirts no vecajiem draugiem un kaitīgajiem ieradumiem, es dzīvoju kā mūks – lasīju, konspektēju, rakstīju dienasgrāmatu un tikai retu reizi apmeklēju pa kādai koledžas ballītei vai pagādāju sev siltu maltīti. Es prātoju bez mitas, un jautājumi, kas mani nodarbināja, bija savstarpēji saistīti. Kāpēc viena kustība gūst panākumus, bet cita ne? Vai var runāt par panākumiem, ja daļa no organizācijas mērķiem tiek atmesti konvencionālu politisku apsvērumu vārdā, vai arī tā ir novirzīšanās no kursa? Kad kompromiss ir pieņemams, un kad tas nozīmē savu principu nodošanu, un kā atšķirt vienu no otra?

Ak, cik nopietns es tolaik biju – dedzīgi aizrāvies un pilnīgi bez humora izjūtas! Pārskatot tālaika ierakstus dienasgrāmatā, izjūtu lielu sirsnību pret

to jauno cilvēku, kāds toreiz biju: es degtin degu aiz vēlmes atstāt pasaulē savu nospiedumu, gribēju piedalīties lietā, kas būtu grandioza un ideālu apvīta, kaut gan viss liecināja, ka nekas tāds vispār nepastāv. Galu galā es dzīvoju 80. gadu sākuma Amerikā. Iepriekšējās desmitgades sociālās kustības bija zaudējušas savu spēku. Sāka nostiprināties jauns konservatīvisms. Prezidenta amatu ieņēma Ronalds Reigans, ekonomikā bija iestājusies recesija, un aukstais karš ritēja pilnā sparā.

Ja man būtu iespēja atgriezties atpakaļ laikā, es aicinātu to jauno cilvēku uz mirkli nolikt malā grāmatas, atvērt logus un ielaist istabā svaigu gaisu (mans smēķēšanas netikums tolaik bija izvērsies plašumā). Es viņam ieteiktu atslābt, iepazīties ar cilvēkiem un baudīt priekus, kurus dzīve dāvā tikai tiem, kam mazliet pāri divdesmit. Tie daži draugi, kuri man Ņujorkā bija, deva līdzīgus padomus:

"Neesi taču tik nopietns, Barak!"

"Atrodi kādu, ar kuru pārgulēt."

"Tu esi tāds ideālists! Tas ir lieliski, bet šaubos, vai tas, par ko tu runā, vispār ir iespējams."

Es šiem ieteikumiem pretojos. Pretojos tieši tādēļ, ka baidījos – viņiem ir taisnība. Lai ko es perinātu savā prātā šajās vienatnē pavadītajās stundās, lai kāda būtu mana vīzija par labāku pasauli, kurai ļāvu uzplaukt jauneklīgo domu siltumnīcā, nekas no tā nespēja izturēt pat visvienkāršāko pārbaudi – sarunu. Kad augstskolas auditorijā izteicu savas idejas skaļi vai, dzerot kafiju, pārrunāju tās ar draugiem, Manhetenas ziemas pelēkajā gaismā uz laikmeta visaptverošā cinisma fona manis teiktais izklausījās nereāls un pārspīlēts. Un es to sapratu. Faktiski tas bija viens no iemesliem, kāpēc vēl pirms 22 gadu vecuma sasniegšanas tomēr nekļuvu par pilnīgu savādnieku. Apziņas dziļumos es sapratu savas vīzijas absurdo dabu un to, cik pamatīga plaisa šķir manas milzu ambīcijas un rīcību. Es jutos kā jaunais Volters Mitijs[1], kā Dons Kihots bez sava Sančo Pansas. Manos tālaika dienasgrāmatas ierakstos var atrast vēl ko: tur samērā precīzi uzskaitītas visas manas nepilnības. Tas, ka dodu priekšroku pašanalīzei, nevis rīcībai. Zināma atturība, pat kautrīgums, kas, iespējams, nāk no havajiešu un indonēziešu stila audzināšanas, bet tikpat labi iemesls varētu būt mazvērtības komplekss. Paaugstināts jūtīgums pret atraidījumu un varbūtību, ka es varētu izskatīties muļķīgi. Varbūt pat fundamentāls slinkums.

---

[1] Volters Mitijs – literārs tēls Džeimsa Tērbera stāstā "Voltera Mitija slepenā dzīve" (1939); Voltera Mitija fantāzijas ir daudz aizraujošākas nekā viņa īstā dzīve.

Es apņēmos kliedēt šos trūkumus, īstenojot pašizaugsmes režīmu, no kura joprojām neesmu pilnībā atbrīvojies. (Mišela un meitenes līdz pat šai dienai apgalvo, ka es nemākot iekāpt baseinā vai iebrist okeānā un nenopeldēt dažus apļus. "Kāpēc tu vienkārši nepabradā?" viņas smīnot prasa. "Tas ir forši! Skaties, mēs tev tūliņ parādīsim, kā to dara...") Es sastādīju sarakstus. Sāku vingrot, regulāri devos skrējienā ap Centrālparka rezervuāru vai gar Īstriveras krastu un enerģijas uzturēšanai bundžiņām vien ēdu tunci un cieti vārītas olas. Atbrīvojos no liekām mantām – kuram gan vajag vairāk par pieciem krekliem?

Kādām sacensībām gan es sevi gatavoju? Lai kādas tās būtu, zināju, ka neesmu tām gatavs. Pārliecības trūkums un šaubas par savām spējām neļāva man pārāk viegli samierināties ar vienkāršām atbildēm. Es sāku apšaubīt savus pieņēmumus, un, domāju, ar laiku tas atmaksājās: ne tikai tāpēc, ka neļāva man kļūt neciešamam, bet arī tāpēc, ka izveidoja manī imunitāti pret revolucionārām formulām, kādām pieslējās daudzi kreisi domājoši cilvēki Reigana ēras sākumposmā.

Tas noteikti izpaudās attiecībā uz rasu piederības jautājumiem. Arī man nācās izbaudīt savu devu rasistisku apvainojumu. Noturīgo verdzības un Džima Krova[1] ēnu es skaidri saskatīju ikreiz, kad pastaigājos pa Hārlemu vai atsevišķiem Bronksas kvartāliem. Taču, pateicoties savai biografijai, es iemācījos neuzņemties upura lomu un centos nepiesavināties uzskatu, ko kultivēja daudzi no man pazīstamiem melnādainajiem, – ka baltie cilvēki ir neglābjami rasisti.

Pārliecība, ka rasisms nav neizbēgams, varbūt arī izskaidro manu vēlmi aizstāvēt Amerikas ideju: to, kāda šī zeme bija un kāda tā varētu kļūt.

Mana māte un vecvecāki savu patriotismu nekad nepauda skaļi. Kad klasē devām Uzticības solījumu valstij un 4. jūlijā plivinājām mazus karodziņus, uztvērām to kā patīkamu rituālu, nevis kā svētu pienākumu (gluži tāpat mana ģimene izturējās arī pret Lieldienām un Ziemassvētkiem). Vectēvs pat savu Otrā pasaules kara laika armijas pieredzi atcerējās piezemētos toņos: viņš biežāk pieminēja tā saukto K-racionu[2] – "Tīrās šausmas!" – nekā svinīgo maršēšanu Patona[3] armijas sastāvā.

---

[1] Džima Krova likumi bija spēkā no 19. gs. beigām līdz pat 20. gs. 60. gadu vidum, un tie noteica plašu rasu segregāciju.

[2] K-racions – dienas pārtikas deva ASV kareivjiem Otrā pasaules kara laikā; K-racionu armijas vajadzībām izstrādāja amerikāņu fiziologs un uztura speciālists Ansels Kīss.

[3] Džordžs S. Patons (1885–1945) – ASV armijas ģenerālis, kura vadībā Otrā pasaules kara laikā tika ieņemtas vairākas pilsētas Francijā, daļa Vācijas un Čehoslovākijas.

Un tomēr man vienmēr piemita lepnums par to, ka esmu amerikānis, pārliecība, ka Amerika ir pasaules diženākā valsts. Jaunībā es skaitos par grāmatām, kurās tika apšaubīts amerikāņu izņēmuma statuss, un iegrimu garumgaros strīdos ar draugiem, kuri apgalvoja, ka Amerikas hegemonija ir apspiestības cēlonis visā pasaulē. Biju dzīvojis ārzemēs un pārāk daudz zināju. Es varēju piekrist tam, ka Amerika nemitīgi atpaliek pati no saviem ideāliem. Es nemetos aizstāvēt skolās mācīto Amerikas vēstures versiju, kurā par verdzību runāja aizplīvuroti, bet Amerikas pirmiedzīvotāju – indiāņu – slepkavošanu vispār izlaida. To, ka militārā vara tiek izmantota nevietā, ka starptautiskās korporācijas ir īstas plēsoņas, – jā, jā, to visu es apzinājos.

Taču Amerikas *idejai*, Amerikas *apsolījumam* es pieķēros ar stūrgalvību, kas pārsteidza pat mani pašu. "Mēs uzskatām par pašsaprotamām tās patiesības, ka visi cilvēki ir radīti vienlīdzīgi..."[1] – *tāda* bija mana Amerika. Tā bija Amerika, par kuru rakstīja Tokvils[2]; Vitmena un Toro zeme, kurā neviens cilvēks nebija labāks vai sliktāks par citiem. Tā bija to pirmo ieceļotāju Amerika, kuri devās uz rietumiem, meklējot labāku dzīvi, un to imigrantu zeme, kuri, brīvības ilgu dzīti, izcēlās krastā Elisa salā.

Tā bija Amerika, ko par savu sauca Tomass Edisons un brāļi Raiti[3], kuri lika sapņiem pacelties gaisā, un Džekija Robinsons, kurš bija nepārspējams beisbola spēlētājs. Tā piederēja Čakam Berijam un Bobam Dilanam, Billijai Holidejai ar viņas džeza klubu *Village Vanguard* un Džonijam Kešam ar viņa džeza performanci Folsomas cietumā – visiem dzīves pabērniem, kuri pacēla no ietves citiem nevajadzīgas drazas un izveidoja kaut ko skaistu un vēl nebijušu.

Tā bija Amerika, kas piederēja Linkolnam Getisbērgas kaujās un Džeinai Edemsai viņas atvērtajā imigrantu namā Čikāgā, novārgušajam ierindniekam Normandijā un Dr. Kingam parkā starp Kapitoliju un Vašingtona monumentu, kur viņš centās vairot drosmi sevī un citos.

Tā bija Konstitūcija un Tiesību akts jeb desmit labojumi pamataktā, ko sagatavoja nepilnīgi, taču daudzējādā ziņā spoži domātāji, kuri lika pamatus spēcīgai, bet vienlaikus mainīties spējīgai sistēmai.

Tā bija Amerika, kas varēja izskaidrot mani.

"Turpini sapņot, Barak," – ar šādu frāzi parasti beidzās mani strīdi ar draugiem koledžā, kad kāds pašapmierināti nosvieda man priekšā avīzi,

---

[1] Vārdi no ASV Neatkarības deklarācijas.

[2] Aleksis de Tokvils (1805–1859) – franču aristokrāts, diplomāts, vēsturnieks un politikas filozofs, sarakstījis darbu *Democracy in America.*

[3] Brāļi Raiti (*The Wright Brothers*) 1903. gadā izmēģināja pirmo dzinēja lidmašīnu.

kuras skaļie virsraksti vēstīja par ASV iebrukumu Grenādā, finansējuma samazinājumu skolas pusdienu programmai vai kādu citu nomācošu jaunumu. "Piedod, vecīt, bet *tāda* ir tā tava Amerika."

LŪK, KĀDS ES BIJU, kad 1983. gadā beidzu universitāti: man bija lielas idejas, bet nekāda mērķa. Neredzēju kustību, kam varētu pievienoties, vai pašaizliedzīgu līderi, kam sekot. Vistuvāk tam, ko vēlējos darīt, bija "kopienas dzīves organizēšana" – darbs nevalstiskajā sektorā, pulcinot vienkāršus cilvēkus vietējas nozīmes problēmjautājumu risināšanai. Palicis Ņujorkā, neilgu laiku mētājos no viena nepiemērota darba uz citu, līdz padzirdēju par darbavietu Čikāgā: tajā bija jāstrādā ar vairākām draudzēm, kas mēģināja radīt lielāku stabilitāti no tērauda rūpnīcu slēgšanas cietušās kopienās. Nekas ievērojams, bet vismaz kaut kas iesākumam.

Organizatoriskajā darbā aizvadītos gadus Čikāgā esmu jau aprakstījis citviet. Tās bija nelielas un īslaicīgas uzvaras lielākoties melnādainu strādnieku apkaimēs. Mana organizācija bija sīks spēlētājs, kas centās risināt pārmaiņu izraisītās problēmas, kuras bija satricinājušas ne tikai Čikāgu, bet pilsētas visā valstī, – rūpniecības noriets, balto cilvēku aizplūšana no pilsētu apkaimēm, nemanāma zemākās sabiedrības šķiras rašanās paralēli jaunai, uz zināšanām balstītai šķirai, kas veicināja labāku dzīves apstākļu veidošanos pilsētas centrā.

Kaut arī mana ietekme uz Čikāgā notiekošo bija niecīga, šī pilsēta izmainīja manas dzīves trajektoriju.

Pirmām kārtām tā atbrīvoja mani no nemitīgas riņķošanas ap savām domām. Man bija jāieklausās cilvēkos, nevis teorētiski jāspriedelē par viņiem būtisko. Man bija jāsāk aicināt svešus cilvēkus līdzdarboties reālos projektos – parka glābšanā, azbesta aizvākšanā no būvprojekta vai skolas pēcstundu programmas uzsākšanā. Es piedzīvoju neveiksmes un iemācījos nenokārt galvu, lai nepazaudētu tos, kuri man uzticējušies. Ar atraidījumu un apvainojumiem saskāros tik bieži, ka beidzu no tiem baidīties.

Citiem vārdiem sakot, es kļuvu pieaudzis un atguvu humora izjūtu.

Ar laiku es iemīlēju vīrus un sievas, ar kuriem kopā strādāju: vientuļo māti, kas dzīvoja pussabrukušā daudzstāvenē, taču kaut kā nodrošināja koledžas izglītību visiem saviem četriem bērniem; īru priesteri, kurš katru vakaru plaši atvēra baznīcas durvis, lai jauniešiem būtu arī citas brīvā laika pavadīšanas iespējas, ne tikai pulcēšanās bandās; atlaistu tēraudrūpnīcas strādnieku, kurš atgriezās skolas solā, lai kļūtu par sociālo darbinieku. Viņu stāsti par pārdzīvotajām grūtībām un viņu pieticīgās uzvaras man atkal un

atkal apliecināja, ka pamatā cilvēki ir krietni. Pateicoties viņiem, redzēju, kādas pārmaiņas var notikt, ja pilsoņi saviem priekšstāvjiem un institūcijām prasa pildīt solīto, pat ja tas būtu kaut kas tik maznozīmīgs kā stopzīmes uzstādīšana uz ielas stūra vietā, kur ir dzīva satiksme, vai policijas patruļu skaita palielināšana. Es pamanīju – cilvēki, jūtot, ka viņu balsij ir nozīme, pamazām iztaisno muguru un sāk skatīties uz sevi citām acīm.

Pateicoties viņiem, es atradu atbildes uz mokošajiem jautājumiem par savas rases identitāti. Izrādījās, nav tāda viena pareizā veida, kā būt par melnādaino: bija vienkārši jācenšas būt krietnam cilvēkam.

Pateicoties viņiem, sastapu ticības brāļus un sapratu, ka ir iespējams šaubīties, uzdot jautājumus un tomēr tiekties pēc kaut kā tāda, kas pārsniedz šeit un tagad notiekošo.

Un, tā kā baznīcu pagrabstāvos un uz namu lieveņiem saredzēju tās pašas vērtības, ko man bija mācījusi māte un vecvecāki, – godīgumu, smagu darbu un līdzi jušanu citiem – sāku uzticēties kopīgajam pavedienam, kas vieno visus cilvēkus.

Reizēm prātoju, kā mana dzīve būtu izvērtusies, ja es būtu palicis pie kopienas dzīves organizēšanas vai kā tamlīdzīga. Iespējams, man, tāpat kā daudziem apkaimju varoņiem, kurus šajos gados esmu saticis ne mazums, būtu izdevies nodibināt institūciju, kas pārveidotu noteiktu pilsētas daļu. Stingri iesakņojies kādā kopienā, es būtu centies likt lietā finanšu līdzekļus un iztēli, lai mainītu nevis pasauli, bet pavisam konkrētu vietu vai turienes bērnu ikdienu, darot darbu, kas jūtamā veidā ietekmē kaimiņu un draugu dzīvi.

Taču Čikāgā es nepaliku. Es devos uz Hārvarda Universitātes Juridisko fakultāti. Un šeit mans stāsts zaudē sākotnējo skaidrību un rīcības motīvi pieļauj dažādas interpretācijas.

TOREIZ ES SEV TEICU – un labprāt gribētu sacīt joprojām –, ka pametu darbu kopienas labā, jo tas man šķita pārāk lēns, ierobežots un neatbilstošs to cilvēku vajadzībām, kuriem gribēju palīdzēt. Mūsu izveidotais arodapmācības centrs nespēja aizstāt tos tūkstošus darbavietu, kas zuda, slēdzot tērauda industrijas rūpnīcas. Pēcstundu programma nespēja nedz kompensēt hronisko naudas trūkumu, ar ko cīnījās skolas, nedz atvieglot dzīvi bērniem, kurus audzināja vecvecāki, kamēr abi vecāki izcieta cietumsodu. Lai kādu problēmu mēs risinātu, ikreiz atdūrāmies pret politiķi, birokrātu, uzņēmuma vai organizācijas vadītāju, kuram bija vara vērst visu par labu, bet kurš to nedarīja. Un, kad viņš beidzot rīkojās, bieži vien ar to bija par

maz vai jau par vēlu. Mums vajadzēja ietekmēt budžeta veidošanu un politikas izstrādi, bet šāda ietekme bija meklējama citur.

Vēl vairāk: sapratu, ka divus gadus pirms manas ierašanās Čikāgā *bija* izveidojusies kustība, kas centās panākt pārmaiņas. Šī kustība bija vienlaikus sabiedriska un politiska – kā dziļa, strauja straume, kuras spēku nebiju pilnībā novērtējis, jo tobrīd tā neatbilda manām teorijām. Šīs kustības mērķis bija ievēlēt Heroldu Vašingtonu par pilsētas pirmo melnādaino mēru.

Kustība iesākās it kā ne no kurienes: tās izcelsme bija tik pilsoniska kā reti kurai mūsdienīgai politiskai kampaņai. Segregācija Čikāgā bija izteiktākā no visām Amerikas lielpilsētām. Vairāki melnādainie aktīvisti un uzņēmēji, noguruši no hroniskajiem aizspriedumiem un netaisnībām, nolēma piereģistrēt rekordlielu balsotāju skaitu un pēc tam piesaistīja daiļrunīgu, brīnumaini talantīgu kongresmeni, kuram bija ierobežotas ambīcijas iegūt amatu, kas likās teju nesasniedzams.

Neviens nedomāja, ka no tā kaut kas sanāks; skeptisks bija arī Herolds pats. Finansēšana notika no rokas mutē, un kampaņu veidoja galvenokārt brīvprātīgie bez jebkādas pieredzes. Taču tad notika spontāns, pašaizdedzei līdzīgs pavērsiens. Cilvēki, kuri nekad nebija interesējušies par politiku un ne reizes nebija pat balsojuši, noticēja šim mērķim. Seniori un skolēni sāka nēsāt kampaņas zilās piespraudes. Pieauga nevēlēšanās atkal un atkal samierināties ar netaisnībām un aizvainojumiem – ar to, ka policija aptur melnādaino automašīnas it kā kāda pārkāpuma dēļ; ar to, ka bērniem skolā jāiztiek ar lietotām mācību grāmatām; ar to, ka melnādainajiem, šķērsojot Parka rajonu, jāredz, cik daudz pārāka par viņu rajona sporta halli ir tā, kas greznojas Nortsaidā; ar katru reizi, kad viņi tiek apieti, lemjot par paaugstinājumu darbā vai kredīta piešķiršanu bankā, – cilvēku neapmierinātība pieņēmās spēkā kā ciklons un noskaloja pilsētas domi no ceļa.

Kad es ierados Čikāgā, Herolds bija amatā pavadījis jau pusi termiņa. Pilsētas dome, kura savulaik bija bez iedziļināšanās akceptējusi visu, ko tai lika priekšā Vecais Deilijs[1], bija sadalījusies nometnēs pa rasēm. Noteicošo vairākumu veidoja baltie, un šie deputāti bloķēja visas Herolda piedāvātās reformas. Viņš centās pielabināties un vienoties, bet viņi nepiekāpās ne par mata tiesu. Televīzijā tas izskatījās aizraujoši un atgādināja nežēlīgu cilšu karu, taču reālajā dzīvē ierobežoja Herolda iespējas darboties to cilvēku labā, kuri bija viņu ievēlējuši. Visbeidzot ar federālās tiesas lēmumu

[1] Ričards Dž. Deilijs (1902–1976) – Čikāgas mērs, amatā sešus termiņus no 1955. gada līdz savai nāvei.

tika pārskatītas pirmsvēlēšanu laikā notikušās rasistiskās mahinācijas ar domnieku sastāvu, Herolds tika pie vairākuma un izkļuva no šī strupceļa. Taču, vēl nepaspējis īstenot daudzās solītās pārmaiņas, viņš nomira no sirdslēkmes. Tēva troni atguva vecās kārtības uzturētāja atvase – Riks Deilijs.

Atrazdamies tālu no notikumu epicentra, vēroju, kā šī drāma attīstās, un mēģināju no tās ko mācīties. Es secināju, ka nevienas kustības milzīgā enerģija nav uzturama spēkā bez atbilstošas struktūras, organizācijas un vadības prasmēm. Sapratu, ka politiskā kampaņa, kas balstīta uz rasu vienlīdzības iedibināšanu, lai cik pamatota tā būtu, rada tikai bailes, bumeranga efektu un visbeidzot ierobežo virzību uz priekšu. Un, kad pēc Herolda nāves strauji sabruka viņa veidotā koalīcija, ieraudzīju, cik bīstami ir pārmaiņu īstenošanas centienos paļauties uz vienu harismātisku līderi.

Un tomēr – ar kādu enerģiju viņš darbojās šos piecus gadus! Neraugoties uz visiem šķēršļiem, Čikāga viņa vadībā mainījās. Pilsētas dienestu pakalpojumi, sākot ar koku cirpšanu un beidzot ar sniega novākšanu un ielu remontiem, tika vienmērīgāk sadalīti pa pilsētas administratīvajiem rajoniem. Nabadzīgajās apkaimēs tika uzbūvētas jaunas skolas. Pie amatiem domes institūcijās vairs nevarēja tikt vienkārši tāpēc, ka tev bija labi sakari, un biznesa aprindas sāka beidzot pievērst uzmanību dažādības trūkumam savās rindās.

Un pats galvenais – Herolds deva cilvēkiem cerību. Tas, kā melnādainie čikāgieši tajos gados runāja par viņu, atgādināja veidu, kādā zināmas progresīvu balto ļaužu aprindas izteicās par Bobiju Kenediju: runa nebija tik daudz par viņa darbiem, cik par izjūtām, ko viņš cilvēkos radīja. Itin kā viss būtu iespējams. Itin kā pasaule piederētu viņiem un to varētu pārveidot pēc sirds patikas.

Tas iesēja manī kādu sēklu. Pirmo reizi aizdomājos, ka kādudien varētu kandidēt uz vēlētu amatu. (Un es nebiju vienīgais, kurš jutās šādi iedvesmots, – neilgi pēc Herolda ievēlēšanas Džese Džeksons paziņoja, ka kandidēs uz prezidenta amatu.) Vai nebija tā, ka melnādaino pilsoņu tiesību kustības enerģija bija novirzījusies uz citu pusi – uz politiku ar mērķi tikt ievēlētam? Džons Lūiss, Endrū Jangs, Džulians Bonds – vai viņi visi neizšķīrās par kandidēšanu, saprotot, ka tā varēs panākt vislielāko ietekmi? Redzēju, ka tas nav viegls ceļš – tajā bija kompromisi, nemitīga līdzekļu meklēšana, ideālu zaudēšana un nežēlīga cīņa par uzvaru.

Bet, iespējams, pastāvēja kāds cits ceļš. Varbūt tādu pašu enerģiju un tikpat mērķtiecīgu rīcību varēja panākt, uzrunājot ne tikai melnādaino

kopienu vien, bet paceļoties pāri rasu robežām. Varbūt, pietiekami nopietni gatavojoties, iegūstot politisko pieredzi un vadības prasmes, varētu izvairīties no Herolda pieļautajām kļūdām. Varbūt kopienas dzīves organizēšanas principus varētu izmantot ne tikai kampaņas vadīšanā, bet arī pārvaldē – mudinot tos, kuri līdz šim atstāti novārtā, iesaistīties un aktīvi paust pilsonisko nostāju un mācot tiem uzticēties ne vien saviem vēlētajiem priekšstāvjiem, bet arī cits citam un pašiem sev.

Tā es spriedu pie sevis. Taču tas nebija viss. Mani nodarbināja arī šaurāki jautājumi par paša ambīcijām. Lai cik lielu pieredzi es būtu ieguvis kopienas dzīves organizēšanā, nevarēju uzrādīt nekādus konkrētus sasniegumus. Pat mana māte, sieviete, kura vienmēr bija dzīvojusi, daudz nesatraucoties par to, ko dara un domā "visi", bija noraizējusies.

"Nezinu gan, Bēr," viņa man sacīja kādos Ziemassvētkos. "Var jau visu mūžu strādāt ārpus institūcijām. Bet varbūt vairāk var panākt, mēģinot tās izmainīt no iekšienes. Turklāt to nu es tev varu pateikt no pieredzes," viņa, skumīgi smaidot, piebilda, "naudas trūkums nav nekāda lielā laime."

Un tā nu 1988. gada rudenī es ar savām ambīcijām devos uz vietu, kur bija grūti ar tām īpaši izcelties. Cilvēki, kurus satiku Hārvarda Universitātes Juridiskajā fakultātē, – izcilnieki, studentu pašpārvaldes prezidenti, latīņu valodas speciālisti, debašu čempioni – bija iespaidīgi jauni vīrieši un sievietes, kas atšķirībā no manis bija uzauguši ar pamatotu pārliecību, ka viņiem dzīvē lemts paveikt ko nozīmīgu. To, ka man studijās veicās tīri labi, skaidroju ar faktu, ka biju pāris gadu vecāks par saviem kursabiedriem. Daudziem no viņiem mācību slodze likās pārāk smaga, savukārt man diena, kas pavadīta bibliotēkā – vai, vēl labāk, uz kušetes savā dzīvoklī ārpus studentu pilsētiņas, fonā mirgojot bezskaņas režīmā ieslēgtam basketbola mačam, – šķita kā absolūts luksuss pēc tam, kad trīs gadus biju rīkojis kopienas sanāksmes un aukstumā klaudzinājis pie svešinieku durvīm.

Turklāt jurisprudences studijas necik daudz neatšķīrās no tā, ko biju darījis, gadiem ilgi vienatnē šķetinot pilsoniskus jautājumus. Kādiem principiem vajadzētu pastāvēt attiecībās starp indivīdu un sabiedrību, un ciktāl mums ir pienākums pret citiem cilvēkiem? Cik lielā mērā valdībai būtu jāregulē tirgus? Kā notiek sabiedriskas pārmaiņas, un kā ar likuma spēku noteikt, ka ikvienam indivīdam ir iespēja izteikties?

Man nekad nebija gana. Ar prieku iesaistījos nebeidzamās diskusijās, jo īpaši ar studentiem, kuri bija konservatīvāki par mani, bet, neraugoties uz mūsu domstarpībām, novērtēja to, ka viņu argumentus uztveru nopietni.

Ja diskusijas notika auditorijā, mana roka nemitīgi šāvās uz augšu, un ne viens vien pamatoti nobolīja acis manā virzienā. Taču es neko nevarēju padarīt: jutos tā, it kā pēc ilgu gadu nošķirtības, kuras laikā būtu nodarbojies ar kādu īpatnu apsēstību – teiksim, žonglēšanu vai zobenu rīšanu –, beidzot būtu iestājies cirka skolā.

Savām meitām mēdzu teikt, ka entuziasms kompensē daudzus trūkumus, un vismaz manā gadījumā Hārvardā tā tiešām bija. Otrajā mācību gadā mani ievēlēja par pirmo melnādaino *Law Review* redaktoru, un šī ziņa parādījās arī dažos nacionāla mēroga medijos. Es noslēdzu līgumu par grāmatas izdošanu. No visas valsts pienāca darba piedāvājumi, un varēja pieņemt, ka mans ceļš ir skaidrs tāpat kā maniem *Law Review* priekšgājējiem: pastrādāšu par biroja darbinieku pie Augstākās tiesas tiesneša, papraktizēšu kādā augsta ranga juridiskajā firmā vai Savienoto Valstu Prokuratūrā un, kad pienāks īstais brīdis, ja vēlēšos, varēšu izmēģināt roku politikā.

Šī apziņa reibināja. Laikam vienīgais cilvēks, kurš apšaubīja šo gludo ceļu augšup, biju es pats. Viss bija noticis pārāk ātri. Solījumi par lielo algu un visa šī uzmanība tikpat labi varēja būt arī slazds.

Par laimi, man bija laiks apsvērt nākamo soli. Turklāt pašam svarīgākajam lēmumam, kas man bija priekšā, nebija nekādas saistības ar likumiem.